Oikeusneuvos Anne E. Niemi

20.11.2019

Diaarinumero
H 623/19

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyyntö 14.11.2019

LAUSUNTO EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI LASTENSUOJELULAIN JA LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA ANNETUN LAIN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSEN MUUTTAMISESTA

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt korkeimman hallinto-oikeuden lausuntoa hallituksen esityksestä (HE 71/2019 vp) laeiksi lastensuojelulain ja lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.

Lausuntoa pyydetään erityisesti lastensuojeluasioiden määristä (esityksessä tarkoitettujen lastensuojeluasioiden osuus korkeimman hallinto-oikeuden asioista ja käsittelyajat).

Liitteenä on kaksi tilastoa

1) kooste lastensuojeluasioista, josta ilmenevät kaikki korkeimmassa hallinto-oikeudessa vuodesta 2013 alkaen tähän mennessä ratkaistut lastensuojeluasiat ja niiden keskimääräiset käsittelyajat ja myös kaikki korkeimmassa hallinto-oikeudessa vastaavana aikana ratkaistut asiat sekä niiden keskimääräiset käsittelyajat. Asiamäärien tarkastelussa on otettava huomioon, että vuodesta 2016 alkaen näkyy voimakkaasti turvapaikka-asioiden kasvanut määrä. Kuluvana vuonna ratkaistuihin asioihin vaikuttavat lisäksi saamelaiskäräjävaaleja koskevat asiat. *Tilastosta ilmenee, että valituslupa-asioiden keskimääräinen käsittelyaika on selkeästi lyhyempi kuin valitusten vastaava aika.*
2) tilastosta ”Lastensuojeluasioiden lopputulos” ilmenevät kaikkien lastensuojeluasioiden ratkaisumäärät ja keskimääräinen käsittelyaika. Huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevat asiat on osoitettu lihavoinnilla. Keskimääräinen käsittelyaika huostaanottoasioissa on viime vuosina ollut yli vuoden. Kuluvana vuonna käsittelyaikaa on erityistoimin saatu laskettua edellisvuoteen verrattuna, mutta se on edelleen noin vuosi. Huostaanottoasioissa kuulemiskierrokset ovat usein laajoja, eivätkä asiat tule niiden vuoksi esittelyvalmiiksikaan useaan kuukauteen. Tilastoon on merkitty myös se, kuinka monessa asiassa muutoksenhaun alaista hallinto-oikeuden päätöstä on muutettu.

Lausuntopyyntö koskee lähinnä tilastotietoja. Tässä yhteydessä on kuitenkin havainnollista tiivistetysti tarkastella, minkälaisissa huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa asioissa hallinto-oikeuden päätös on kumottu. Vuosilta 2016-2019 löytyy diaarinumeroiden perusteella tarkasteltuna 21 sellaista ratkaisua, joissa hallinto-oikeuden päätös on kumottu. Näitä selostetaan seuraavassa. Näistä suurin osa on julkaistu Finlexissä.

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

Useat tapaukset koskevat menettelyllisiä seikkoja. Kolmessa tapauksessa asia on palautettu hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämiseksi. Yksi näistä on julkaistu päätös KHO 2018:156, joka koskee lapsen kuulemista ja mielipiteen selvittämistä. Yhdessä tapauksessa asia on palautettu viittomakielisen tulkkauksen järjestämiseksi (KHO 2016:73). Samaa perhettä koskevassa kahdessa tapauksessa palauttaminen sijaishuoltopaikan valinnan osalta perustui lastensuojeluviranomaisen menettelyvirheeseen (KHO 8.5.2018/2090, lyhyt ratkaisuseloste).

Tapauksessa KHO 2019:76 ratkaistavana on ollut lastensuojelujohtajan esteellisyys tilanteessa, jossa tämä oli tehnyt tutkintapyynnön lapsen vanhemmasta. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kun hallintolain mukaan esteelliseksi katsottu lastensuojeluviranomaisen puhevaltaa käyttänyt lastensuojelujohtaja oli ollut läsnä suullisessa käsittelyssä hallinto-oikeudessa, hallinto-oikeuden päätös tuli kumota ja asia palauttaa hallinto-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi. Ratkaisun asiasanana on mainittu muun muassa ”oikeudenmukainen oikeudenkäynti”.

Tapauksessa KHO 2019:127 oli kysymys siitä, oliko lapsen valitus hallinto-oikeudessa tullut vireille määräajassa. Ratkaisuselosteen asiasanana on muun muassa ”oikeusturvaa koskeva perusoikeus”. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että sijaishuoltopaikan ohjaajan hallinto-oikeudelle lähettämä sähköpostiviesti oli asiakirja, jolla lapsen valitus oli tullut vireille eikä hallinto-oikeuden olisi tullut jättää lapsen valitusta myöhästyneenä tutkimatta. Asia palautettiin hallinto-oikeudelle valituksen tutkimiseksi.

Tapauksessa KHO 2016:133 oli kysymys hallinto-oikeuden toimivallasta antaa täytäntöönpanomääräys tilanteessa, jossa se oli hylännyt huostaanottohakemuksen. Hallinto-oikeuden päätös kumottiin ja poistettiin täytäntöönpanomääräyksen osalta. Myös tapauksessa KHO 2017:68 on ollut kysymys hallinto-oikeuden toimivallasta antaa täytäntöönpanomääräys.

Tapauksessa KHO 2018:39 on ollut kysymys saman perheen neljästä lapsesta. Viranomaisen valituksesta hallinto-oikeuden päätös, jolla se oli hylännyt huostaanottohakemuksen, kumottiin ja asia palautettiin hallinto-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi. Asiassa oli keskeisesti ratkaistavana lapsen huoltoa ja asumista koskevan määräyksen ja huostaanoton suhde.

Julkaisemattomissa päätöksissä mainituilta vuosilta on seitsemän saman perheen lasta, joiden kohdalla korkein hallinto-oikeus toimitettuaan suullisen käsittelyn kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja katsoi, että huostaanotolle oli esitetty peruste. Perheen kahden lapsen osalta korkein hallinto-oikeus hylkäsi viranomaisen valituksen. Kahdessa muussa toisistaan erillisessä ratkaisussa korkein hallinto-oikeus on viranomaisen valituksesta, pidettyään suullisen käsittelyn, kumonnut hallinto-oikeuden päätöksen ja hyväksynyt huostaanottohakemuksen.

Korkein hallinto-oikeus pitää selvänä, että edellä mainituissa asioissa olisi myönnetty valituslupa, jos ehdotettu järjestelmä olisi ollut näitä asioita ratkaistaessa voimassa. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaanhan valituslupa on myönnettävä, jos asialla on ennakkopäätösluonnetta, asia on ilmeisen virheen vuoksi aihetta saattaa korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi tai valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy. Korkein hallinto korostaa lisäksi, että valituslupavaatimus on ehdotettu koskemaan myös viranomaista, jonka tekemän huostaanottohakemuksen hallinto-oikeus on hylännyt.